

A hagyományok jövője – hogyan lehet(ne) a tájgazdálkodásból megélni?

Kajner Péter

Szövetség az Élő Tiszáért, elnökségi tag

2007. december 5.

IV. Hagyomány és természet konferencia

Budapest

Stern jelentés

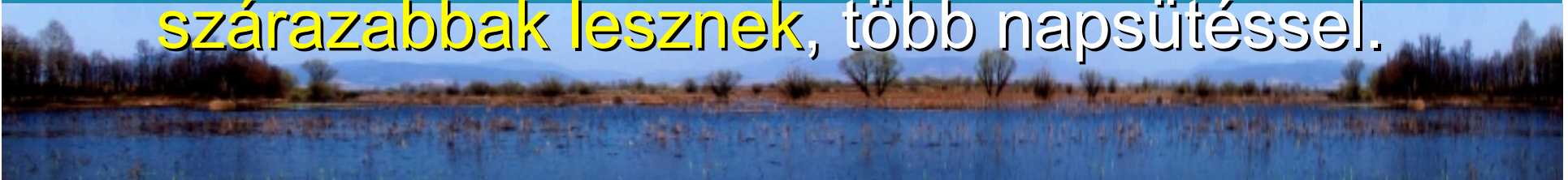
a brit pénzügyminiszter és miniszterelnök részére

- „A tudományos bizonyítékok most már egyértelműek: az éghajlatváltozás nagyon komoly globális kockázatokat jelent, és nagyon sürgős globális megoldást igényel.”
- ***„Az éghajlatváltozással kapcsolatos határozott, korai cselekvés hasznai nagyobbak, mint a költségei.”***

Klíímaváltozás Magyarországon

- A **szélsőséges időjárási jelenségek** (aszály, árvíz, belvíz, viharok, fagy) Magyarországon évente 150-180 milliárd forint kárt okoznak, ami **eléri a GDP 1%-át**.
- Az előrejelzések szerint a globális klímaváltozás következtében számítanunk kell arra, hogy a **telek melegebbek és csapadékosabbak; a nyarak melegebbek, szárazabbak lesznek, több napsütéssel.**

Klíímaváltozás Magyarországon (2)

- Az elmúlt 25 évben hazánkra éves átlagban **egyre kevesebb csapadék** hullott, mégis, az egy-egy napon lehullott csapadék mennyisége egyre gyakrabban volt szélsőségesen nagy.
- Az előrejelzések szerint gyakoribbak lehetnek azok a jelenségek, amikor **akár egy egész évi csapadékát kapja meg egy település néhány óra alatt.**

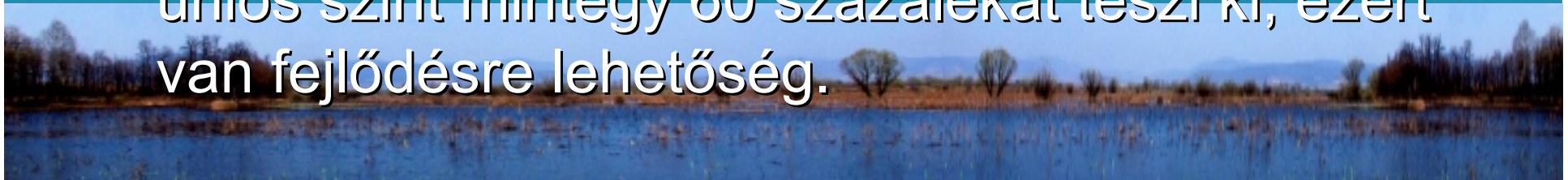
Klíímaváltozás Magyarországon (3)

- Ha ez így lesz, akkor **mezőgazdaságunk folyamatosan és egyre inkább kártérítésre fog szorulni.**
- Mindaddig, amíg az állami költségvetés hajlandó és képes finanszírozni az éghajlati szélsőségekből és a helytelen gazdálkodási gyakorlatból adódó károkat...

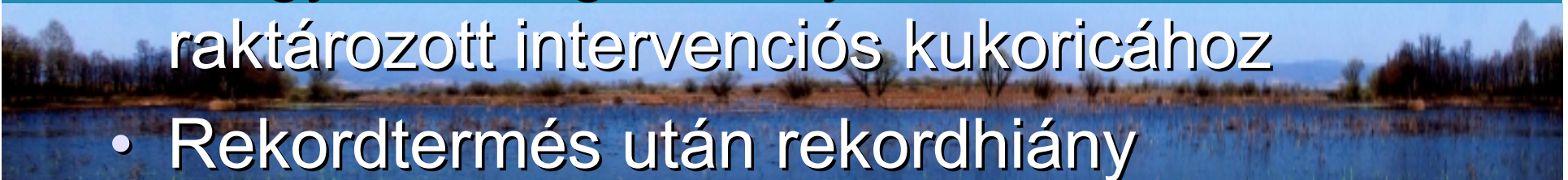
Gráf József, miniszter úr:

- A magyar agrárium termelését 2013-ra a jelenlegi szinthez képest 20 százalékkal kell növelni.
- A magyar agrártermelés 10 éven belül 30 százalékkal lehet nagyobb a jelenlegi szintnél. Ez a folyamat ellentétes az unió régebbi tagállamaiban tapasztalható tendenciákkal, mivel ott a termelésvisszafojtás, illetve a szintentartás jellemző.
- Magyarországon az agrártermelés jelenleg az uniós szint mintegy 60 százalékát teszi ki, ezért van fejlődésre lehetőség.

„Meglépetések”

- 2005/2006-ban az intervencióra felajánlott kukorica 40%-a Magyarországon volt
- Az EU 2009-ig megszünteti az intervenciós felvásárlást
- 2006/2007 rekord aszály + biomassza üzletág kereslete → élelmiszer-árrobbanás, készletek eltűnnek, takarmányhiány
- Magyarország nem nyúlhat a területén raktározott intervenciós kukoricához
- Rekordtermés után rekordhiány

Az EU támogatási rendszerének várható változásai

- Peter Mandelson az EU főtárgyalója a WTO hong-kongi tárgyalásai előtt: „Az EU mezőgazdaságát fel kell áldoznunk az ipari export érdekében.”
- 2009: SPS - termeléstől függetlenített, farm-alapú támogatási rendszer
- 2013 után a vámok drasztikusan csökkennek.
- Mi lesz a támogatásokkal?
  - (a) „csak” vidékfejlesztés marad
  - (b) megszűnnek
- Egérút-e a bioüzemanyag-termelés???

Többfunkciós mezőgazdaság

- **termelési funkciók** (élelmiszer, egyéb nyersanyagok, energia) - **GAZDASÁGI**
- **körzeti vagy tájfunkciók** (a benépesítettség biztosítása, népességmegtartás, a munkaerőpiac kiegyenlítése, az ökológiai és műszaki infrastruktúra fenntartása, a turizmus alapjának biztosítása, paraszti kultúra, értékek ápolása) - **TÁRSADALMI**
- **a földdel kapcsolatos kultúrfunkciók** (tájfenntartás, a kultúrtáj ápolása, földvédelem, vízvédelem, ökológiai feladatok, levegőtisztítási feladatok) - **KÖRNYEZETI**

Fő jellemzői

- A mezőgazdaság környezeti, szociális és termelési funkcióinak **egyforma hangsúlyt** tulajdonít
- Az ember által **használt terület teljes egészén megőrzi és gyarapítja** a természeti erőforrásokat (biotópok hálózata) és a termelés és fogyasztás intenzívebb környezethasználatát csak kisebb „szigeteken” engedi meg.
- A **termelés alkalmazkodik** a természeti, társadalmi és gazdasági környezethez.
- **Ökologikus (ciklikus) rendszerek** felé mozdul el.
- **Környezetgazdaságtani alapkoncepcióra épülő gazdaságpolitikai szabályozás** környezetében valósítható meg.

Magyarország földhasználatának tervezése

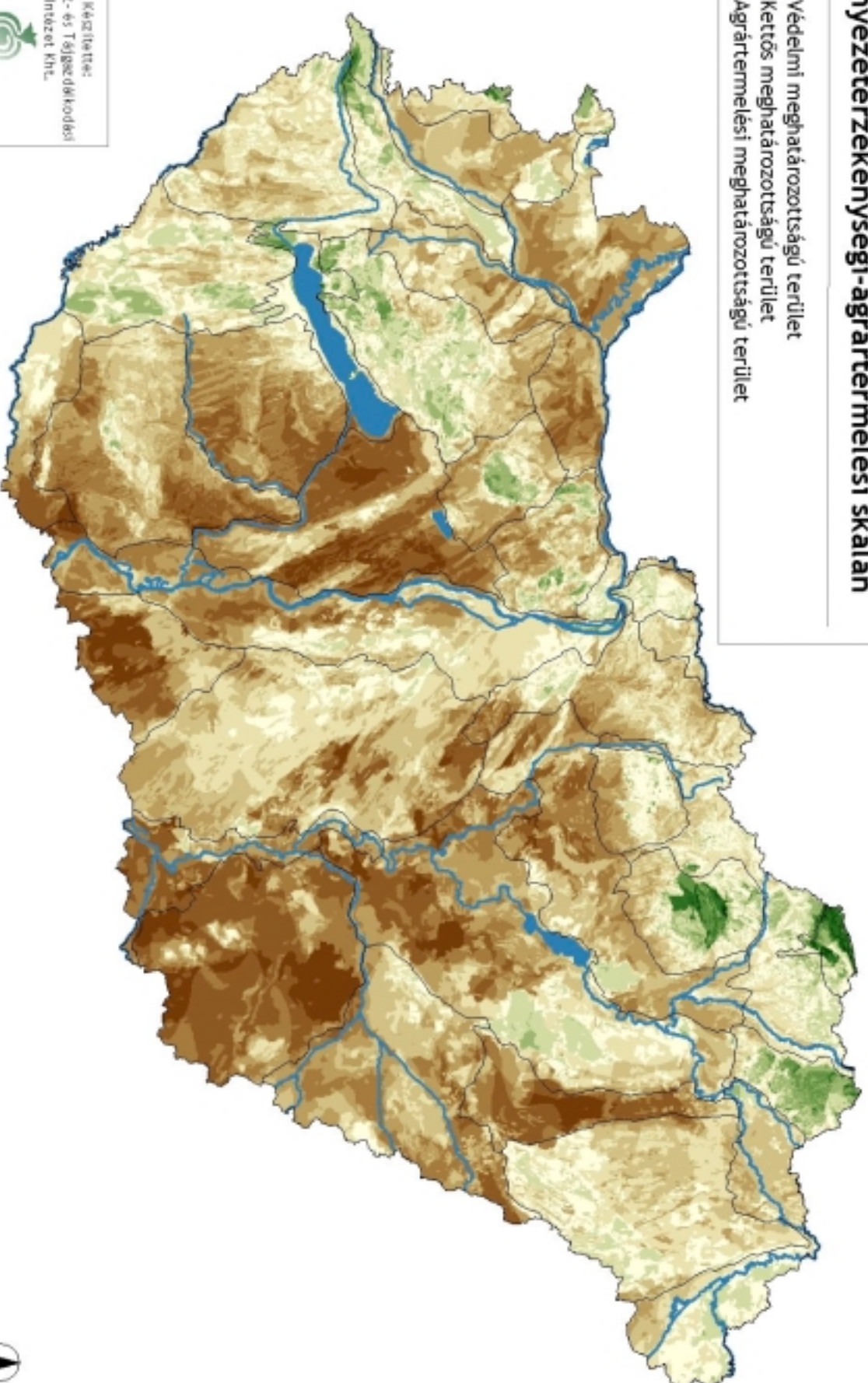
(Szent István Egyetem, 2001.)

- A vizsgálatok eredményeképpen meghatározták Magyarország területének:
  - mezőgazdasági termelési talajalkalmasságát,
  - mezőgazdasági termelési klímaalkalmasságát,
  - mezőgazdasági termelési alkalmasságát,
  - környezeti érzékenységet az élővilág szempontjából,
  - környezeti érzékenységet a talajok szempontjából,
  - környezeti érzékenységet a vízbázisok szempontjából,
  - környezeti érzékenységet,
  - földhasználati zonációs alaptérképét,
  - földhasználati zonációs alaptérképét földrajzi nagytájankénti bontásban,
- majd zonalitási példákat, mintaforgatókönyveket állítottak elő.

**Magyarország területének elhelyezkedése a
környezetérzékenységi-agrártermelési skálán**

- Védelmi meghatározottságú terület
- Kettős meghatározottságú terület
- Agrártermelési meghatározottságú terület

Készítette:
Környezet- és Tájgazdálkodási
Intézet Kht.

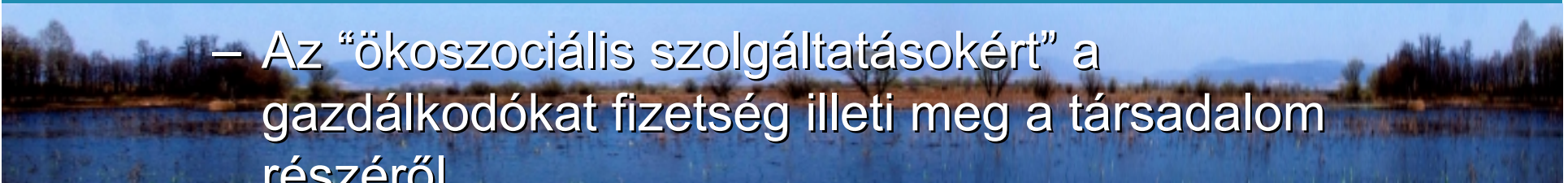

G060016, 2004.

Stratégiai irányváltás a vidékpolitikában

- Magyarországnak nincs konszenzussal elfogadott agrár- és vidékstratégiája.
- A gyakorlati szakpolitika nem független, az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának alárendelt.
- A fenntartható vidékfejlesztési politika célja
  - a vidék népességmegtartó képességének megtartása, erősítése, és
  - egy olyan többfunkciós mezőgazdasági szerkezet kialakítása, amely természeti erőforrásainkat megőrzi, gyarapítja.
  - Az “ökoszociális szolgáltatásokért” a gazdálkodókat fizetség illeti meg a társadalom részéről

Irányváltásra van szükség a mezőgazdaságban:

- a támogatásvezérelt, mennyiségi termeléstől
- a piacképes, magas minőségű, egészséges termékek előállítása felé kell elmozdulni.
- A közösség helyi erőforrásaival (elsősorban: föld, vizek használata) és az ebből nyerhető haszonvételekkel maga rendelkezzen.

A stratégia főbb elemei

- A **vidékgazdaság gerince a mezőgazdaság**, ugyanakkor segíteni kell a **multiplikációt**, az értékek megsokszorozását,
- a **helyi feldolgozás és értékesítés** rendszereinek kialakítását.
- Le kell állítani az agrár-pénzmosodát: **közpénzeket csak közérdekű tevékenységekre** szabad kifizetni.
- A fenntartható vidékfejlesztési stratégia céljainak elérése érdekében a **vidéken élők kezébe kell adni mindazokat az erőforrásokat**, amelyekkel segíteni tudnak magukon és felkészülhetnek a küszöbön álló változásokra.

Az új stratégia fő elemeinek tekintjük:

- **I. Hazai, családi gazdálkodók megerősítése.**
  - tudás, tőke, föld, utánpótlás
  - kiegészítő tevékenységként, önellátási célra vagy hobbiszinten is minél többen foglalkozhassanak mezőgazdasági tevékenységgel
- **II. Termelési szerkezetváltás.**
  - Vízkészletek, a talaj és biológiai változatosság megőrzését és gyarapítását segítő termelési rendszerek kialakítása, minőségi termelés.
  - Meg kell teremteni az állattartás és növénytermesztés egyensúlyát.

- **III. Szerves vidékgazdaság megteremtése.**

- Szövetkezés
- Új piacok
- Közvetlen kereskedelem
- Piacvédelem
- Helyi termelés, helyi feldolgozás

- **IV. Önrendelkezés.**

- Meg kell teremteni az autonóm kistérség működésének infrastrukturális alapjait is:
- Energia, víz, szennyvíz, hulladék.

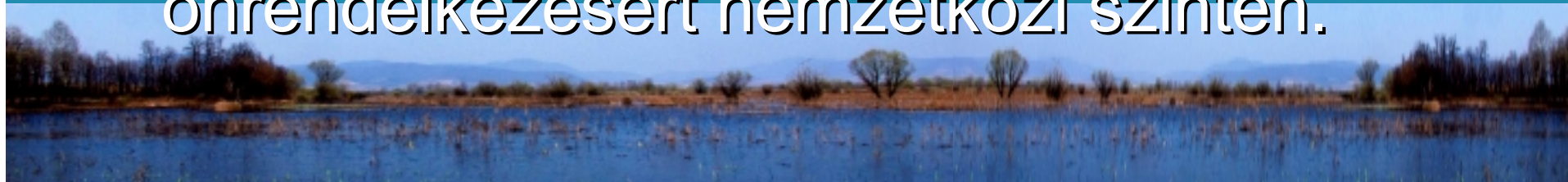
- **V. Falvak, kistérségek, régiók együttműködése.**

- Közlekedés, közszolgáltatások (iskola, óvoda, egészségügy, posta), kultúra.
- A megoldások kialakításában a helyi közösségeknek kell kimondani a döntő szót.

A megvalósítás eszközei

1. Szembenézés a múlttal.
2. Gyakorlati oktatás, ismeretterjesztés, tanácsadás
3. Finanszírozás - ÚMFP; ÚMVP.
4. Zöld költségvetési reform.
5. Jogszabályi és intézményi reform.
6. Összefogás az élelmiszer önrendelkezésért nemzetközi szinten.

Indikatív forrásmegosztás

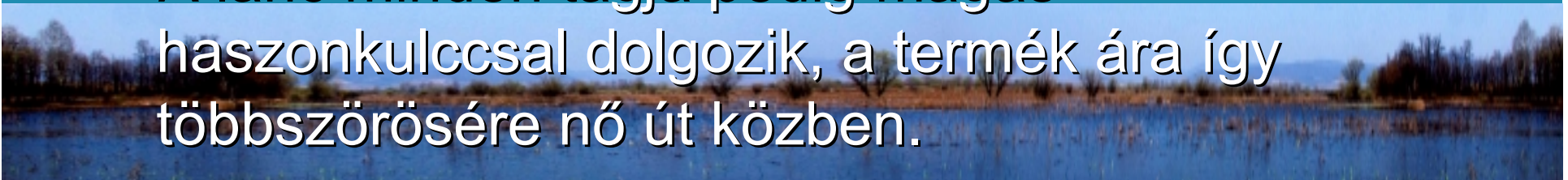
Nemzeti prioritás	EMVA-Tengely	Cél	Forrás
I. és II.	I.	Szerkezetváltás és piacteremtés	47 %
III.	II.	Környezetkímélő gazdálkodás	32 %
IV.	III.	Erős vidéki kisvállalkozások	11,5 %
V.	IV.	LEADER	5,5 %

Akadályok a kistermelők előtt

- A mezőgazdaságban egyre nyílik az agrárrolló.
- A termelés input és output oldalát is komoly tőkeerővel és érdekérvényesítő képességgel rendelkező nagyvállalatok uralják.
- A kisebb termelők számára folyamatosan fenntartják a kedvezőtlen árviszonyokat.
- A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek piacán dominálnak a nemzetközi kiskereskedelmi üzletláncok.
- Az erő pozíciójából tárgyalva a kiskereskedők számára gyakorlatilag lehetetlenné teszik a bejutást az üzletek polcaira vagy a bennmaradást.

Akadályok a kistermelők előtt II.

- Just-In-Time beszállítási rendszer
- Az oligopol jellegű piac az árak és a minőség leszorításához vezet, amelynek a legkiszolgáltatottabbak az őstermelők, a kis- és középvállalkozók.
- 30 nap feletti határidővel fizetnek
- A termelőtől a fogyasztóig rendszerint több lépcsőben jut el a nyerstermék is.
- A lánc minden tagja pedig magas haszonkulccsal dolgozik, a termék ára így többszörösére nő út közben.

Lépések

1. Lehetséges célcsoport meghatározása
2. Piacfelmérés
3. Helyi termékek bevezetése a piacra

Milyen piacok felé érdemes tájékozódni?

- rászoruló, betegek (rákbetegek, immunproblémákkal küzdők, allergiások)
- az életmódjukon filozófiai okok miatt változtatók
- "tudatosuló" vásárlók

A kiút felé: közösség által támogatott mezőgazdaság

- Lényege a termelő és a fogyasztó közvetlen kapcsolata, a bizalom.
- Jó minőségű, egészséges, környezetkímélő módon előállított áru és tisztességes jövedelem a gazda számára.
- A termelő és fogyasztó között közvetlen kapcsolat létezik, ideális esetben a kockázatot is megosztják.

Az elkötelezettség mértéke a KÁTM működési típusaiban

Forrás: Radics László (szerk.) (2002): Ökológiai gazdálkodás II. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2002. 591. o.

A Termelő és a Fogyasztó szövetsége

Gazdák/Feldolgozók Hálózata

Információ-
csere,
kommunikáció,
Nevelés

Újra-
hasznosítás,
Közösségépítés,
Kapcsolat a
természettel

Helyi közösségi gyűjtőpontok

Vásárlók hálózata

Hagyományos kereskedelmi csatornák (jövedelem kiáramlás [?])

- nagykereskedelem (értékesítés felvásárlóknak)
- szupermarketek, áruházláncok
- értékesítés feldolgozóüzemeknek közvetlenül
- üzemek, intézmények konyhái

Néhány térségen kívüli fogyasztókat célzó módszer (jövedelem beáramlás)

- szakboltok, bioboltok
- egészségvédő szervezetek, intézmények, karitatív szervezetek
- üzemi eladás (közvetlenül a gazdaságból)
- speciális rendezvények (kiállítások, szakrendezvények, fesztiválok)
- szedd magad akció
- út menti árusítás
- értékesítés a helyi üdülőhelyek vendégei számára

Térségi önellátást szolgáló értékesítés néhány lehetősége (jövedelem helybentartása)

- helyi gazda/gazdák boltja a faluban
- mozgóárusok (túrakocsi)
- speciális rendezvények (bornap, sajtnap, kiállítások)
- rendszeres vevők a falun belül (eladás háztól, a háztáji-/kistermelő a helyi munkahelyeken értékesíti áruit)
- a termelő házhoz viszi a terméket

Térségi önellátást szolgáló értékesítés néhány lehetősége (jövedelem helybentartása) II.

- a vevő házhoz jön az áruért
- házhozszállítás (csomag, doboz) részarányos termelés vagy állandó vásárlók rendszere
- piaci, vásári értékesítés a falvakban vagy a közeli városokban
- kaláka típusú élelmiszerelőállítás és feldolgozás

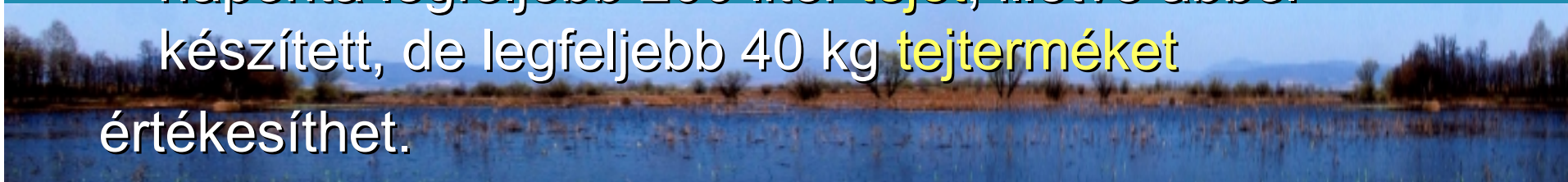

Új lehetőség: 14/2006. (II. 16.) FVM- EüM-ICSSZEM együttes rendelet

- A jogszabály a kistermelői élelmiszer-termelés, -előállítás és -értékesítés feltételeiről szól.
- A kistermelőknek lehetőségük van bizonyos mennyiségű, saját előállítású terméket értékesíteni meghatározott piacra.
- A rendelet a kistermelők számára meghatároz ugyan feltételeket és előírásokat,
- azonban ezek úgy kerültek megállapításra, hogy ne jelentsenek indokolatlanul nagy és költségigényes fejlesztéseket,
- amellett, hogy a szükséges higiéniai szempontokat be kell tartani.

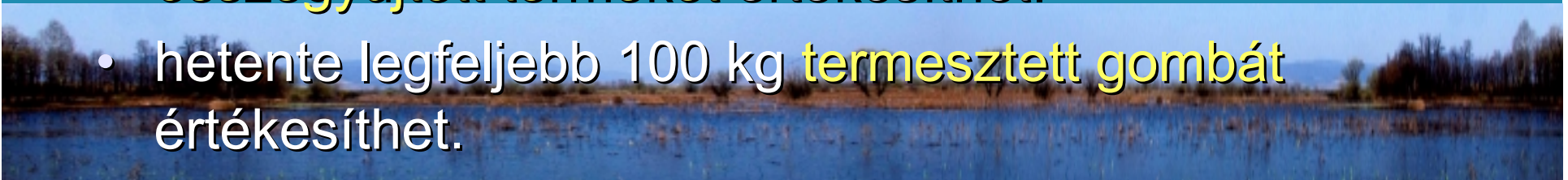
A rendelet szerint kistermelő...

- ...havonta legfeljebb 4 **sertést** vagy 1 **szarvasmarhát** vagy 4 **juhot** vagy 4 **kecskét** vághat,
- illetve vágathat le.
- hetente legfeljebb 50 kg **húskészítményt** állíthat elő és értékesíthet.
- hetente levághat legfeljebb
  - a) 200 házi **tyúkfélét**, vagy
  - b) 100 **víziszárnyast vagy pulykát**, vagy
  - c) 50 **nyúlfélét**.
- naponta legfeljebb 200 liter **tejet**, illetve abból készített, de legfeljebb 40 kg **tejterméket** értékesíthet.

Kistermelő...

- ...évente legfeljebb 5000 kg **mézet** értékesíthet.
- hetente legfeljebb 360 db **tojást** értékesíthet.
- évente legfeljebb 6000 kg **halat** értékesíthet.
- évente legfeljebb 20 000 kg **növényi eredetű alapterméket** értékesíthet.
- hetente legfeljebb 100 kg **savanyúságot** vagy 20 kg **egyéb feldolgozott növényi eredetű terméket** értékesíthet.
- hetente legfeljebb 50 kg **vadon termő betakarított, összegyűjtött terméket** értékesíthet.
- hetente legfeljebb 100 kg **termesztett gombát** értékesíthet.

Kinek értékesítheti?

- Közvetlenül a végső fogyasztó számára,
- helyi kiskereskedelmi és vendéglátóipari egységeknek, panzióknak.
- Nem állati eredetű alapterméket, valamint mézet és élő halat Magyarország területén működő valamennyi piacon, vásáron és engedélyezett ideiglenes árusító helyen,
- egyéb állati eredetű alapterméket a termelési régión belül működő piacon, vásáron és engedélyezett ideiglenes árusító helyen, a végső fogyasztónak.

Köszönöm a figyelmüket!

Kajner Péter

06-30-545-3140

kajnerp@elotisza.hu

www.elotisza.hu

